

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНОГО ПІДХОДУ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДЛЯ СПЕЦІАЛІСТІВ З ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ

THE FEATURES OF THE USE OF LEXICAL-GRAMMAR APPROACH IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES FOR THE SPECIALISTS OF HOTEL-RESTAURANT BUSINESS

Стаття присвячена методологічним і практичним аспектам використання лексико-граматичного підходу у вивченні англійської мови майбутніми спеціалістами з готельно-ресторанної справи. Проаналізовано ряд англомовних та україномовних джерел з питання особливостей вживання цього методу, його практичності, ефективності і доцільності в готельно-ресторанній сфері. Проведено аналіз значення вивчення граматичних структур та лексичних одиниць в їх єдності для покращення навичок усного і письмового спілкування здобувачів освіти. Розглядається розвиток лексико-граматичного підходу в порівнянні з іншими традиційними підходами (зокрема, граматико-перекладним, прямим та іншими). Висвітлені переваги і недоліки вживання лексико-граматичного підходу в розвитку комунікативних навичок, які є необхідними для майбутніх спеціалістів з готельно-ресторанної справи. Запропоновані конкретні методологічні схеми побудови завдань і вправ, використання яких дозволяє якісно збільшити словниковий запас здобувачів освіти, спонукати їх до більш активного і продуктивного вживання мови для вирішення практичних мовленнєвих задач. Розроблені приклади вправ з використанням лексико-граматичного підходу, спрямовані на розширення лексики, опанування граматичних структур і їх практичне поєднання з лексичними блоками і стійкими словосполученнями і найчастіше вживаними фразами на основі використання підручників. В підсумку обґрунтовується доцільність і ефективність вживання лексико-граматичного підходу саме для спеціалістів з готельно-ресторанної справи, з огляду на те, що для спеціалістів даної сфери надзвичайно важливо вміти активно і ефективно комунікувати з клієнтами і колегами по роботі в усній і письмовій формі, вирішуючи цілий ряд практичних завдань, пов'язаних з забезпеченням потреб клієнтів і ефективною взаємодією з колегами і керівництвом.

Ключові слова: лексико-граматичний підхід, граматико-перекладний метод, прямий метод, комунікативні навички, стійкі словосполучення, готельно-ресторанна справа.

The article is devoted to methodological and practical aspects of using the lexico-grammatical approach in teaching English to future specialists in the hotel and restaurant industry. A number of English- and Ukrainian-language sources are analyzed to examine the features, practicality, effectiveness, and relevance of this method in the hospitality field. Also a lot of attention is given to the history of the development of this method, to its connection with other approaches. Special attention is given to the importance of mastering grammatical structures and lexical units in their unity to enhance learners' oral and written communication skills. The development of the lexico-grammatical approach is considered in comparison with traditional methods (such as grammar-translation and direct methods). The advantages and disadvantages of applying this approach to the development of communicative competencies essential for hospitality professionals are discussed. The article proposes specific methodological frameworks for designing tasks and exercises that contribute to vocabulary expansion and encourage learners to actively use language in solving practical communicative tasks. Examples of exercises based on the lexico-grammatical approach are provided, focusing on vocabulary enrichment, grammar acquisition, and the integration of lexical chunks, fixed expressions, and commonly used phrases derived from current textbooks. In conclusion, the article substantiates the relevance and effectiveness of applying the lexico-grammatical approach in training hotel and restaurant professionals, emphasizing the necessity for them to communicate efficiently and appropriately with clients and colleagues in both spoken and written forms, addressing a range of real-life service-related situations.

Key words: lexico-grammatical approach, grammar-translation method, direct method, communicative skills, fixed expressions, hospitality industry.

УДК 378.016:811.111
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/83.1.8>

Пазяк А.Р.,
ст. викладач кафедри іноземних мов
за професійним спрямуванням
Національного університету харчових
технологій

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Проблема пошуків найефективніших методів вивчення іноземних мов дуже гостро постала в 20–21 століттях. Це пов'язано, насамперед, з глобальними міграціями населення, глобалізацією, виникненням і активним розвитком транснаціональних корпорацій, працівники яких зазвичай належать до різних культур і потребують єдиного засобу комунікації. Прямий метод вивчення іноземної мови був найбільш розповсюдженим на початку 20 століття. Він полягав у безпосередній комунікації з носієм мови, заучуванні граматичних

структур і окремих лексичних одиниць. Паралельно вживався граматико-перекладний метод, що базувався на прямому перекладі і порівнянні граматичних структур і значення окремих слів і механічному заучуванні. Зрозуміло, що вже на початку 20 століття ці методи були визнані застарілими і неефективними. При застосуванні цих методів вивчення мови не було осмисленим процесом. Студенти не розуміли граматичної структури вивчених фраз і невміло вживали багатозначні слова. Їх мовлення було негнучке і стереотипне. Виклад складних думок видавався

майже неможливим. Звичайно, навчання за цими методами не могло задовільнити все більш зростаючий попит на спеціалістів з належним знанням професійної лексики, з умінням викладати складні думки в усній і письмовій формі, переконувати, розвивати думку. Тому почали активно з'являтися нові методи викладання (аудіо-лінгвальний, комунікативний та ін.), чому сприяв активний розвиток психології.

Лексико-граматичний підхід у вивченні іноземних мов почали використовувати відносно недавно – з 90-х років 20 століття. Його появу пов'язують з діяльністю Дейва Вілліса та Майкла Льюїса. Він виник як реакція на застарілий граматико-перекладний метод навчання, в якому мова розглядалася як система граматичних часів і правил в комбінації з набором ізольованих слів [4, с. 91]. В той же час лексико-граматичний метод пропонував вивчення мови у контексті, заучування стійких словосполучень і типових для мови висловів, гнучкому поєднанню вивчення граматики і лексики. Це дозволяло значно розширити словниковий запас здобувачів освіти, зробити їх мову більш швидкою і натуральною, запровадити більш ефективні моделі спілкування. З огляду на це є надзвичайно важливим запровадити лексико-граматичний підхід вивчення мови для майбутніх спеціалістів готельно-ресторанної сфери, оскільки ефективне спілкування є необхідною умовою роботи в цій галузі. А забезпечити ефективну комунікацію без знання відповідної лексики неможливо. «Лексика – це основа спілкування, неодмінний компонент ефективної комунікації» [2, с. 60]. Засвоєння нових лексичних одиниць і їх активне вживання допомагає значно розширити словниковий запас майбутнього спеціаліста і покращити комунікативні навички. Тому пошук нових алгоритмів роботи над лексикою завжди залишається актуальним і важливим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останні дослідження і публікації включають ряд україномовних і здебільшого англійських публікацій, оскільки лексико-граматичний метод тільки набирає популярності серед українських викладачів. У праці британського дослідника Джеремі Хармера «The practice of English language teaching» розглядаються практичні аспекти викладання англійської мови з застосуванням різних методів, при чому аналізу практичних аспектів використання лексико-граматичного методу приділена значна увага. Джім Скрівнер в монографії «Learning teaching» пропонує варіанти конкретних вправ для розвитку лексики і граматики і обґрунтовує ефективність їх застосування. Дуглас Браун в праці «Principles of language learning and teaching» також аналізує теоретичні і практичні аспекти застосування методу. Звичайно, не можна обійти увагою і працю засновника лексико-граматичного

підходу Майкла Льюїса «Implementing the Lexical Approach – Putting Theory into Practice» (1997). В цій праці сформульовані теоретичні основи методу, а також шляхи застосування його на практиці. Серед українських досліджень важливе місце посідає стаття Пристай Г. В. «Дослідження особливостей застосування лексичного підходу в навчанні англійської мови студентів філологічного факультету», де розкрито сутність лексико-граматичного підходу, приділено увагу теоретичним підставам його застосування та практичним аспектам. Стаття І. Андрусак «The lexical approach to EFL teaching: methodological foundations and pedagogical implications» аналізує висновки британських дослідників і розглядає способи застосування методу з україномовними здобувачами освіти. Також питанню застосування лексико-граматичного підходу приділяли увагу О. Коломінова, Л. Василенко, Ю. Гнаткевич, С. Ніколаєва та інші.

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Не дивлячись на значну кількість публікацій, присвячених лексико-граматичному підходу, все ще існує ряд недостатньо висвітлених питань. По-перше, досить багато сказано про переваги цього методу, але його недоліки не розглянуті в достатній мірі. По-друге, все ще не існує чітких алгоритмів застосування цього підходу в навчанні професійної лексики і практичного її застосування для вирішення задач, наближених до реальної професійної діяльності. По-третє, велика кількість підручників і навчальних матеріалів, що використовуються в українських ВНЗ, не пристосована до їх використання за принципами лексико-граматичного підходу (лексика часто подана в формі окремих лексичних одиниць, не пов'язаних між собою і не пов'язана з граматичними структурами, що вивчаються). Це викликає потребу в розробленні додаткових завдань, що в свою чергу вимагає ясних алгоритмів розробки занять і практичних матеріалів.

Мета статті. Метою даної статті є викласти сутність лексико-граматичного підходу і його теоретичних засад, приділити увагу історії його розвитку, розглянути його переваги і недоліки. Також одним з завдань є розгляд та аналіз практичних підходів до його застосування для навчання здобувачів освіти спеціальності «Готельно-ресторанна справа», розробити певні алгоритми розробки практичних завдань і їх застосування в умовах практичного заняття з використанням вузькоспеціалізованих підручників з професійної і діловою тематикою. Показані способи застосування лексико-граматичного підходу на матеріалі конкретних підручників.

Виклад основного матеріалу. Лексичний підхід отримав перше теоретичне обґрунтування в двох працях Майкла Льюїса «The Lexical Approach: the State of ELT and a Way Forward»

(1993) і "Implementing the Lexical Approach – Putting Theory into Practice" (1997). В цих працях було подано основні особливості лексичного підходу: «-Language consists of grammaticalized lexis, not lexicalized grammar. -The grammar/vocabulary dichotomy is invalid; much language consists of multi-word "chunks. -Although structural patterns are acknowledged as useful, lexical and metaphorical patterning are accorded appropriate status. -Grammar as structure is subordinate to lexis. -Successful language is a wider concept than accurate language» [1, с. 284]. «-Мова складається з граматизованої лексики, а не лексикалізованої граматики. – Дихотомія граматика\лексика недієва; більша частина мови складається з багатослівних фраз (chunks). – Хоча структурні моделі визнані корисними, лексичне і метафоричне моделювання теж має відповідний статус. – Граматика як структура є підпорядкована лексиці. – Успішне мовлення є більш широким поняттям, ніж правильне мовлення.» Таким чином, лексичний підхід полягає в заучуванні та застосуванні нових лексичних фраз в контексті. Адже, людська здатність до мовлення залежить не тільки і не стільки від знання певної кількості граматичних структур і правил і певного запасу окремих, не пов'язаних між собою лексичних одиниць, скільки від наявності знання і розуміння значення лексичних фрагментів, стійких фраз, ідіом. Отже, здобувачам освіти надзвичайно важливо вивчати саме лексичні одиниці мовлення, і не в відриві одні від одних, а у зв'язку і єдності. Особливу увагу слід приділяти саме фразам, сталим виразам. Ще один важливий елемент використання лексичного підходу – подання лексичних одиниць у різних контекстах і значеннях для вивчення і осмислення всіх можливостей їх використання. Використання цього підходу передбачає, що здобувачі освіти зможуть впізнавати в іноземній мові та відтворювати в належних ситуаціях готові стійкі словосполучення в відповідно контексту і відтінків значення. Основне завдання викладача в рамках лексичного підходу – правильний відбір граматичних і лексичних структур з текстів, аудіозаписів і відео. При практикуванні лексичного підходу, здобувачі освіти вивчають великий об'єм слів і стійких виразів без заучування і досить швидко. Зрозуміло, що великий словниковий запас дозволяє легко і грамотно висловити навіть складні думки, читати професійні тексти без словника, сприймати аудіо- і відеозаписи. і вирази в мові не існують самі по собі. вони завжди вживаються в певному контексті, тому лексичний підхід сприяє більш глибокому розумінню їх значень і ефективному запам'ятовуванню. Застосування лексичного підходу в навчанні іноземної мови не суперечить розповсюдженішому комунікативному підходу в навчанні, а доповнює і поглиблює його. Застосування лексичного підходу в навчанні

іноземної мови дозволяє здобувачам освіти вільно оперувати великою кількістю найбільш часто вживаних фраз і висловів без граматичних і стилістичних помилок. Лексико-граматичний підхід включає: комплексне засвоєння стійких словосполучень (collocations) і груп слів, часто використовуваних разом (lexical chunks) для більш ефективного оперування ними; комбіноване вивчення граматичних структур та лексичних одиниць; можливість створення нових фраз на основі вже вивчених словосполучень; досягнення високого темпу і природності мови; відсутність тривалих пояснень і легке запам'ятовування форм дієслів і їх значень; відпрацювання правильної вимови, необхідного темпу і ритму мови.

При розгляді переваг лексико-граматичного підходу слід звернути увагу на пріоритет розвитку успішної комунікації перед граматичною грамотності, використання «автентичних джерел іноземного мовлення, які містять живі і сучасні зразки мовних конструкцій, вивчення мови як цілісної системи замість послідовного вивчення її елементів, одночасне заучування лексичних, граматичних і фонетичних структур, швидкий розвиток почуття мови і мовної здогадки, успішне подолання мовного бар'єру і усунення страху перед помилками» [2, с. 4].

Говорячи про переваги лексико-граматичного підходу, слід звернути увагу і на його недоліки. Серед них можна виділити наступні: вивчаючи іноземну мову у формі готових лексико-граматичних блоків, здобувачі освіти часто не отримують повного розуміння структурних зв'язків в мові. Це може призвести до труднощів в побудові зв'язних текстів, а в письмовому мовленні – до проблем з синтаксисом. Досить часто викладачі, які практикують цей підхід, перевантажують заняття вивченням і повторенням лексичних блоків і не виділяють достатньо часу на мовну практику, що може призвести до формування в здобувачів освіти чисто теоретичних знань і невміння їх вживати в реальному житті. І найголовніше – надмірне захоплення вивченням лексики часто приводить до відсутності розуміння граматичних структур, що в свою чергу викликає неграмотність в мовленні і письмі. Як зазначає Пристай Г. В.: «Викладачеві, який дотримується лексичного підходу на заняттях з англійської мови, варто пам'ятати, що повна відсутність вивчення граматики може призвести до недостатнього розуміння граматичних правил та неправильного їх застосування в практичному використанні мови» [2, с. 4]. Таким чином, використання лексико-граматичного підходу слід доповнювати вивченням і практикуванням граматики і вправами на розвиток грамотності мовлення. «Having considered the nature of the relationship between lexical and grammatical material, the structure of lexical and grammatical skills, actions within the

structure of these skills, and processes operating on the speech output we can conclude that:

- lexical and grammatical material have common components (morphology and syntax); without taking into account lexical meanings, the grammatical structure can hardly be studied;
- both types of skills have similar components (the ability to find the right word / choose the grammatical structure, the ability to combine words/ form grammatical structures);
- both types of skills are formed under identical conditions (situation, spontaneity, correlation with the speaker's task)» [3, с. 2].

«Розглянувши природу взаємозв'язку між лексичним і граматичним матеріалом, структуру лексичних і граматичних навичок, дії в межах цих навичок, а також процеси, що відбуваються під час мовленнєвого висловлювання, можемо зробити такі висновки:

- Лексичний і граматичний матеріал мають спільні компоненти – морфологію та синтаксис; без урахування лексичного значення важко досліджувати граматичну структуру.

– Обидва типи навичок включають подібні компоненти, такі як здатність підібрати відповідне слово або граматичну структуру, а також здатність поєднувати слова або формувати граматичні конструкції.

- Як лексичні, так і граматичні навички формуються за однакових умов – у контексті ситуації, спонтанності та відповідності мовленнєвому завданню мовця.»

Розглянемо типовий алгоритм створення завдання з використанням лексико-граматичного підходу на прикладі підручника з англійської для готельно-ресторанної справи «Highly Recommended». В підручнику подані аудіотреки, побудовані на конкретних ситуаціях з обслуговування клієнтів в готелях. Після прослуховування тексту студенти мають звернути увагу на типові дієслова з тексту. Після їх опрацювання дається завдання прослухати текст ще раз і виписати повні фрази з цими дієсловами. Далі можна запропонувати студентам придумати більше фраз з цими дієсловами і порівняти їх один з одним. Таким чином викладач презентує нові слова в різних контекстах, що значно розширює можливості їх вживання студентами.

Після презентації йдуть вправи на практику. Метою цих вправ повинно бути закріплення і запам'ятовування матеріалу. Це можуть бути вправу на підстановку потрібних слів, на групування фраз за певним принципом або складання

відповідних словосполучень до фотографій або картинок. Останній етап – це вживання мови. Тут студенти працюють в парах або групах, розігруючи діалоги на задану тему. Можна також запропонувати студентам скласти власні діалоги по заданій ситуації.

Висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що лексико-граматичний підхід передбачає вивчення лексичних одиниць не в системі ізольованих слів, а цілими фразами і лексичними блоками. При такому підході студенти значно підвищують швидкість мовлення, в них розширюється словниковий запас, що дозволяє їм значно швидше і ефективніше спілкуватися на професійні теми. Крім того, зазначений підхід дозволяє також покращити граматичні навички студентів. Лексико-граматичний підхід не суперечить комунікативному підходу, що дозволяє широко використовувати його в умовах занять з іноземної мови в ВНЗ. Цей метод має досить широкі перспективи з огляду на можливість застосовувати його в комбінації з найрізноманітнішими матеріалами – тексти, аудіо, відео з професійної тематики і швидко набуває популярності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрусак І.А. The lexical approach to EFL teaching: methodological foundations and pedagogical implications. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2019. № 6. С.281-292. URL: <http://philol-zbirnyk.uzhnu.uz.ua/index.php/philol/article/view/126/320> (Дата звернення 24.05.2025)
2. Пристай Г.В. Дослідження особливостей застосування лексичного підходу в навчанні англійської мови студентів філологічного факультету. *Інноваційна педагогіка*. 2023, вип.95. С.59-63 URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/59/11.pdf> (Дата звернення 24.05.2025)
3. Савченко О.О., Горбач Н.А., Кальченко Т.М., Бортник Ю.М. Лексичний підхід до викладання англійської граматики студентам військових та правоохоронних спеціальностей. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 1(15). С.329-342 URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/3362/3377> (Дата звернення 24.05.2025)
4. Harmer J. The practice of English language teaching: monograph. London: Pearson Education Limited, 2007. 370 p.
5. Scrivener J. Learning teaching: monograph. Oxford: Macmillan Publishers Limited, 2005. 431 p.
6. Thornbury S. Speaking instruction. The Cambridge guide to pedagogy and practice in second language teaching: monograph. Oxford: Macmillan Publishers Limited, 2012, P. 212 URL: <https://books.google.com.ua/books?id=yCTeAgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false> (Дата звернення 24.05.2025)